

Az újrahasználatlalt összefüggésben felmerülő, az élelmiszer-hulladékkal, higiéniával és egészségügyi aggályokkal kapcsolatos mítoszok megdöntése

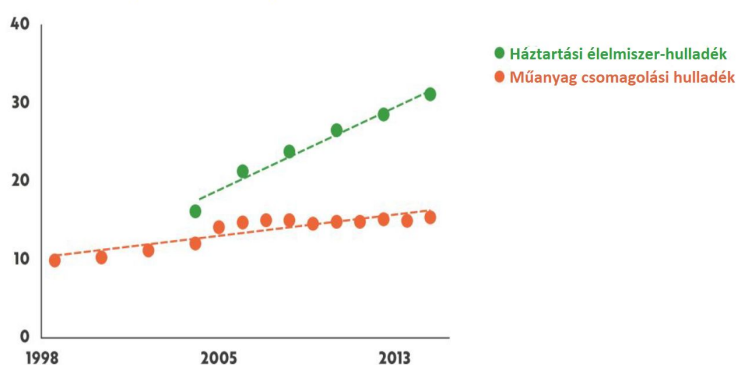
Az érdekelt iparágak az élelmiszer- és italcsomagolással kapcsolatos tévhiteket terjesztenek a higiéniával, a képződő élelmiszer-hulladék mennyiségével és az egészségügyi következményekkel összefüggésben. Ezek az aggályok különösen a csomagolásról és csomagolási hulladékról szóló rendelet (PPWR) felülvizsgálatát érintő jelenlegi vita során merültek fel. Ennek megfelelően ez a tájékoztató a leggyakoribb mítoszok közül néhányat igyekszik megcáfolni.

1. SZÁMÚ MÍTOSZ: AZ ELDOBHATÓ CSOMAGOLÁS CSÖKKENTI AZ ÉLELMISZER-HULLADÉKOT

A csomagolóanyag-gyártók rendszeresen hangoztatják, hogy az egyszer használatos csomagolások, a kis adagok és a zöldségek becsomagolása segít csökkenteni az élelmiszer-pazarlást. Míg egyes csomagolások hozzájárulhatnak a termékek eltarthatósági idejének meghosszabbításához, például azáltal, hogy szükségtelenné teszik a hűtést, az UNEP nemrégiben készült tanulmánya szerint **„Ahol az élelmiszer típusa megengedi, az élelmiszereket csomagolatlanul vagy újrahasználatos csomagolásban kell értékesíteni, mivel ez környezetvédelmi szempontból szinte mindig előnyösebb, mint az egyszer használatos csomagolásban lévő élelmiszerek”**. A szerzők a csomagolást elsősorban a friss hús tartósítására ajánlják. [1] Azaz ha a csomagolás az élelmiszer védelmével javítja a teljes környezeti lábnyomot, akkor az újrahasználatos csomagolás előnyösebb megoldás, mint az egyszer használatos.

Az uniós háztartásokban az elmúlt két évtizedben az élelmiszer-hulladék és a műanyag csomagolási hulladék mennyisége egyaránt nőtt (1. ábra). [2] Az intenzívebb csomagolási gyakorlat nem tudta csökkenteni a háztartások élelmiszer-hulladékát, mivel az élelmiszer-hulladékot eredményező fogyasztói magatartások, mint a túlvásárlás, az élelmiszerek elkészítése és tárolása függetlenek a csomagolás kialakításától. **Bizonyos esetekben a csomagolás a feldolgozási fázisban valójában még növelheti is az élelmiszerpazarlást: az olyan gyakorlatok, mint a multipakkok és a porciózás további élelmiszerpazarlást eredményezhetnek a gyártás során.**

1. ÁBRA: A HÁZTARTÁSOK ÉLELMISZER- ÉS MŰANYAG CSOMAGOLÁSI HULLADÉKA AZ EU-28-BAN (MILLIÓ TONNA)

1. ábra: A háztartások élelmiszer- (zöld) és műanyag csomagolási (piros) hulladéka az EU-28-ban (millió tonna).

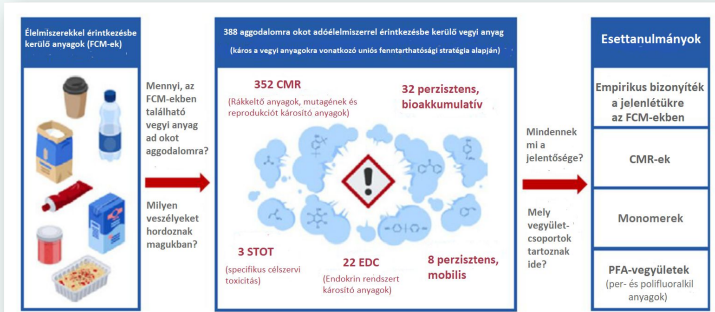
Egy, a műanyag csomagolásokról készült életciklus-elemzések megvizsgáló tanulmány megállapította, hogy azok gyakran nem veszik figyelembe a rövid élelmiszer-ellátási láncok, a csomagolásmentes megoldások és az újrahasználatos csomagolások pozitív hatásait. Sok esetben a csomagolás elsősorban marketingfunkciót tölt be. [3]

Az élelmiszerek csomagolása nem lesz képes csökkenteni az Európában keletkező nagy mennyiségű élelmiszer-hulladékot. Az élelmiszerpazarlással a teljes ellátási láncot vizsgálva kell foglalkozni, mivel annak sokféle mozgatórugója van. Ahelyett, hogy az élelmiszereket egyre több műanyagba csomagoljuk, az SDG 12.3. célkitűzésével összhangban kötelező érvényű élelmiszerhulladék-csökkentési célokat javasolunk bevezetni (az élelmiszer-veszteség és -hulladék 50%-os csökkentése 2030-ig). [4] A folyamatnak magában kell foglalnia a mezőgazdasági üzemek szintjén keletkező élelmiszer-hulladékot, amelyet jellemzően alábecsülnek, és amely jelenleg nem szerepel az élelmiszer-hulladék mérésére szolgáló uniós módszertanban. A kötelező célkitűzés arra ösztönzi majd a tagállamokat, hogy az ellátási lánc minden szakaszában határozottan lépjenek fel az élelmiszer-hulladék csökkentése érdekében, és az iparág vezetői [5], olyan országok, mint Olaszország [6] és települések, mint Milánó [7] és Katalónia [8] jó példái bizonyították, hogy a megfelelő szakpolitikák alkalmazásával lehetséges a hulladékcsökkentés.

2. SZÁMÚ MÍTOSZ: AZ EGYSZER HASZNÁLATOS CSOMAGOLÁS MEGÓVJA AZ EGÉSZSÉGÜNKET

Egyre több a bizonyíték arra, hogy számos műanyagból, papírból és kartonból készült, egyszer használatos, élelmiszerrel érintkezésbe kerülő cikk közvetlen egészségügyi kockázatot jelent a fogyasztók számára, mivel több száz káros vagy potenciálisan káros vegyi anyagot tartalmazhatnak, amelyek az élelmiszerbe, és így a fogyasztó szervezetébe kerülnek. [9] Az élelmiszerekkel érintkezésbe kerülő anyagokban 388 különböző vegyi anyag fordulhat elő (2. ábra), amelyek az EU fenntarthatósági vegyianyag-stratégiája (CSS) szerint a legkárosabb vegyi anyagok közé tartoznak, mivel rákkeltő, mutagén, reprodukciót károsító (CMR), perzisztens és bioakkumulatív és/vagy endokrin rendszert károsító vegyi anyagok (EDC). [10]

Az EU-ban végzett humán biomonitoring vizsgálatok szerint az élelmiszer-csomagolások az egyik legjelentősebb forrásai az endokrin rendszert károsító anyagoknak, például a BPA-nak és a ftalátoknak a gyermekek és felnőttek esetében is, az emberi vérben és testszövetben található különböző veszélyes vegyi anyagok mennyisége pedig nő. [11]

2. ábra: A legkárosabb vegyi anyagok, amelyek jelen lehetnek az élelmiszerekkel érintkezésbe kerülő anyagokban (Forrás: [11], saját szerkesztés)

Az ezeknek a vegyi anyagoknak való ismételt napi kitettség olyan súlyos egészségügyi kockázatokhoz járulhat hozzá, mint a termékenység visszaesése, az elhízás, a cukorbetegség vagy akár a hosszú távú hormonális rákos megbetegedések. Emellett gyakran alábecsülik az újrahasznosított műanyagból, papírból és kartonból származó kockázatot az élelmiszer-csomagolásban, ami azt bizonyítja, hogy az egyszer használatos csomagolások fokozott újrahasznosítása nem jelent életképes megoldást az európai és globális hulladék- és egészségügyi válságra. [12] [13]

3. SZÁMÚ MÍTOSZ: AZ ÚJRAHASZNÁLHATÓ CSOMAGOLÁS NEM HIGIÉNIKUS

Amikor az újrahasználatos csomagolások élelmiszer-biztonságáról és higiéniájáról van szó, az egyszer használatos csomagolások híveinek állításai elbuknak. Először is, az élelmiszer-higiéniai jogszabályok (852/2004/EB rendelet) már szabályozzák ezt a gyakorlatot, hiszen minden élelmiszeripari vállalkozás higiéniai szempontjaira kiterjednek. A rendelet előírja, hogy az újrahasználatos tárolóedényeket és csomagolásokat (beleértve a csomagoláshoz használt anyagokat is) tisztán kell tartani, és szükség esetén fertőtleníteni kell a szennyeződés elkerülése érdekében. Ezért az élelmiszereket akár újrahasználatos, akár egyszer használatos csomagolásban értékesítő vállalkozásoknak meg kell felelniük ezeknek a követelményeknek.

Közelebbről megvizsgálva az újrahasználat különböző modelljeit, nevezetesen az „újrátöltést” (a fogyasztók magukkal viszik a saját csomagolásukat, és azt az üzletekben újrátöltik) és az „újrahasználati rendszereket” (a csomagolás egy vállalkozás tulajdonában van, és olyan rendszerbe illeszti, amely a forgalmazás, visszavétel, mosás, begyűjtés stb. teljes logisztikájával működik) [14] segítenek megcáfolni az élelmiszer-higiéniaira vonatkozó téves állításokat. **Az „újrahasználati rendszerek” esetében kiépül egy olyan infrastruktúra és fordított logisztika a csomagolás számára, amely többnyire iparosított, és a teljes folyamat (elosztás, visszavétel, mosás és újrátöltés) során higiéniai szabványoknak felel meg. Ez már számos tagállamban elterjedt az italok szegmensében a víz, a sörök, a gyümölcslevek és más termékek esetében. Franciaországban az élelmiszeripar (gyümölcsök, zöldségek, hús, hal, pékáru stb.) újrahasználatos másodlagos és harmadlagos csomagolásainak ipari mosására szolgáló megoldások bizonyították, hogy ipari méretben is működnek. [15]**

Ami az „újrátöltési” modellt illeti, amelynek keretében a fogyasztó a saját edényét viszi be az üzletbe, a higiéniát garantáló szabályok és az üzletek felelősségére vonatkozó mentességek jó gyakorlatot jelentenek. Ez a csomagolási és csomagolási hulladékokról szóló rendelet felülvizsgálatára vonatkozó bizottsági javaslatban is szerepel.

Végezetül **fontos hangsúlyozni, hogy az újrahasználatos csomagolásnak hosszú története van, generációk óta használják világszerte a tejtermékek, húsok, tenger gyümölcsei, gyümölcsök és zöldségek, gabonafélék és egyéb élelmiszerek szállítására.** Az újrahasználatos csomagolások tehát nem újdonságok a fogyasztási cikkek világában – beleértve a szélesebb értelemben vett európai vendéglátó- és élelmiszer-szolgáltató ágazatot is. A COVID-19 a figyelem középpontjába helyezte a higiéniai, egészségügyi és biztonsági kérdéseket. Néhány esetben az élelmiszer-kiskereskedők úgy döntöttek, hogy a világiárvány kitörésekor átmenetileg felfüggesztik az újrátöltési lehetőségeket vásárlóik számára. Az egészségügyi szakértők azonban megerősítették, hogy az alapvető higiéniai szabályok betartása mellett az újrahasználatos termékek biztonságosak, még a világiárvány fényében is. [16]

4. SZÁMÚ MÍTOSZ: AZ ÚJRAHASZNOSÍTÁS MEGOLDJA A HULLADÉKPROBLÉMÁT

Ma az ipar elsősorban a csomagolások újrahasznosítás céljából történő begyűjtésére, valamint az olyan megoldásokra összpontosít, mint a kémiai újrahasznosítás, amelyet olyan technológiai innovációként népszerűsítnek, amely lehetővé teheti a problémás műanyag-hulladék-áramok hasznosítását. Fel kell azonban ismernünk, hogy bár az újrafeldolgozás javulhat – **az újrafeldolgozásnak megvannak a maga korlátai,** és nem képes kielégíteni az összes keresletet, elvonhatja a figyelmet a hulladékcsökkenésért folytatott küzdelemtől, mivel fenntartja az eldobás kultúráját, és összességében számos, a csomagolással kapcsolatos fenntarthatósági kihívást hagy megoldatlanul.

zerowasteurope.eu

Az újrahasználatos összefüggésben felmerülő, az élelmiszer-hulladékkal, higiéniával és egészségügyi aggályokkal kapcsolatos mítoszok megoldása

Az erőforrás-felhasználás jelenlegi szintje nem egyeztethető össze az éghajlati célkitűzésekkel, még akkor sem, ha az újrahasznosítást és a szén-dioxid-mentesítést a végletekig fokozzuk. [17]

A csomagolóanyagok újrahasznosíthatóságáról rendelkezésre álló statisztikák többsége pontatlan, mivel nem tükrözik az ágazat valós körülményeit, és országonként nagy eltéréseket mutatnak. A legtöbb esetben a hulladékgazdálkodási infrastruktúrák nem rendelkeznek a különböző csomagolási formátumok kezeléséhez szükséges kapacitással/képességgel. Minél összetettebbek a csomagolások, annál rosszabb az újrahasznosított anyag minősége. Jelenleg az EU piacán forgalomba hozott egyszer használatos csomagolások többsége különböző anyagokból és/vagy rétegekből áll, amelyek nem hasznosíthatók újra együtt. A csomagolásban található számos vegyi anyag és az ételmaradékok szintén akadályozzák az újrahasznosítást. A jelenlegi újrafeldolgozási statisztikák nem veszik figyelembe a nem megfelelő ártalmatlanítást (szemetelés), és nem számolnak az EU területén kívülre szállított csomagolásokkal, ahol a biztonságos és hatékony újrafeldolgozás és nyomon követhetőség nem garantálható.

Egy nemrégiben az összetett papírcsomagolásról készült tanulmány [18] rámutat, hogy a ezek több csomagolási hulladékot termelnek. Eszerint „az összetett papírcsomagolások átlagosan 40%-kal több anyagot igényelnek ugyanakkora termék becsomagolásához. Várhatóan 2025-re az összetett papírcsomagolások összesen 25 ezer tonnával több hulladékot fognak termelni”. A jelentésből az is kiderül, hogy „a rosttartalom tényleges újrahasznosítása jelenleg elmarad az elméleti újrahasznosíthatóságtól, és a kompozitok növekvő aránya problémákat okoz a papírhulladék újrahasznosításában”.

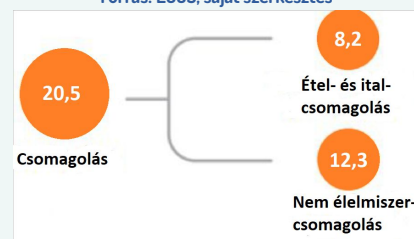
Ami a műanyagokat illeti, bár a piacon körülbelül 79 műanyag-típus van kereskedelmi forgalomban, csak néhány polimertípust hasznosítanak újra. Európában a műanyag-újrahasznosítási arány összességében 23%.

Európában évtizedekkel az első újrahasznosítási rendszer bevezetése után **még mindig csak a műanyag csomagolások 40%-át jelentik újrahasznosítottnak**, a többi a hulladéklerakókba vagy égetésre kerül. Becslések szerint a tényleges újrafeldolgozási arány, azaz **az újrafeldolgozott műanyag helyettesítő aránya, vagyis a új műanyaggal egyenértékű műanyag-előállítási képesség közelebb áll a 10%-hoz**. Ezenkívül az újrafeldolgozásra szánt műanyag csomagolások egyharmadát még mindig az EU területén kívülre szállítják, ahol nem garantálható a hatékony újrafeldolgozás és a nyomonkövethetőség.

Becslések szerint a műanyag csomagolóanyagok értékének 95%-a, azaz évente 70-105 milliárd euró veszik el a gazdaság számára már az első, igen rövid felhasználási ciklus után. **Ez a rendszer fenntarthatatlan.** [19]

Plastic Waste Recycling Figures(2022). Source: ECOS
3. ábra: Hulladék-újrahasznosítási értékek (2022).
Forrás: ECOS, saját szerkesztés

Plastic demand (2018) in million metric tonnes. Source: ING

4. ábra: Műanyag iránti igény (2018)
millió metrikus tonnában.
Forrás: ING, saját szerkesztés

Számos közelmúltbeli jelentés és tanulmány arra a következtetésre jutott, hogy **a világ legnagyobb vállalatai által tett önkéntes kötelezettségvállalások kudarcot vallottak a műanyagválság érdemi kezelésében**, mivel a csomagolás újrahasznosítására, nem pedig a csökkentésre és újrafelhasználásra összpontosítanak. [20] [21] Az Ellen MacArthur Alapítvány és az ENSZ Környezetvédelmi Programja által készített jelentésből kiderült, hogy egyes vállalatok a felhasználás csökkentésére tett ígéretük ellenére több új műanyagot használnak. [22] Továbbá, a Deutsche Welle (DW) oknyomozó újságcíkké [23] nemrégiben kimutatta, hogy az európai élelmiszer- és italgyártó vállalatok csomagolással kapcsolatos kötelezettségvállalásainak kétharmada vagy nem sikerült, vagy elvetették.

A műanyag újrahasznosítása egyszerűen nem megoldás a természeti erőforrások túlzott használatára, és nem is hatékony intézkedés a csomagolási hulladék csökkentésére. Szó szerint kizárt, hogy minden szemetet megtisztítsunk, vagy elegendő újrahasznosítási infrastruktúrát építsünk ki a növekvő anyagbevitel kezeléséhez, amíg nem kezdjük el a dolgok tervezését és használatát alapjaiban megváltoztatni. Az újrahasznosításnak azonban fontos szerepe van a kör bezárásában, miután a megelőzés és az újrafelhasználás lehetőségei – például az újratölthető csomagolások – kimerültek.

A SZERZŐK ELÉRHETŐSÉGEI:

Dorota Napierska, Policy Officer on Toxic-Free Consumption & Production , dorota@zerowasteeurope.eu

Theresa Morsen, Waste Policy Officer, theresa.morsen@zerowasteeurope.eu

Larissa Copello, Consumption & Production Campaigner, larissa@zerowasteeurope.eu

Szerkesztő: Ana Oliveira

Fordította: Szabó György, Humusz Szövetség

A Zero Waste Europe egy közösségeket, helyi vezetőket, vállalatokat, szakértőket és aktivistákat tömörítő európai hálózat, amely célja, hogy kiiktassa a hulladékot társadalmunkból. Arra biztatjuk a közösségeket, hogy gondolják újra az erőforrásokhoz való kapcsolatukat, alakítsanak ki tudatosabb életmódot és fenntarthatóbb fogyasztási mintákat, és gondolkodjanak körforgásokban.

A Zero Waste Europe hálával fogadta az Európai Unió anyagi támogatását. Az útmutató tartalmáért a Zero Waste Europe-ot kizárólagos felelősség terheli. A tartalom nem feltétlenül tükrözi a fent nevezett támogató véleményét. A támogató nem tehető felelőssé az itt fellelhető információk esetleges felhasználásáért.